

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

HASTA VE YAŞLI HİZMETLERİ

ENGELLİ BAKIM HİZMETLERİ

Ankara, 2013

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. ENGELLİ HAKLARI VE SUNULAN HİZMETLER	3
1.1. Engellilikle İlgili Kavramlar	3
1.2. Engellilik Çeşitleri	4
1.2.1. Ortopedik Engelli	4
1.2.2. Görme Engelli.....	4
1.2.3. İşitme Engelli.....	5
1.2.4. Konuşma Engelli	5
1.2.5. Zihinsel Engelli.....	5
1.2.6. Süreç Hastalıklar.....	5
1.3. Engelli Hakları ve İlgili Hizmetler.....	5
1.3.1. Eğitim Hakkı.....	5
1.3.2. Çalışma ve İşsizlikten Korunma Hakkı	6
1.3.3. Ulaşım Hakkı	7
1.3.4. Toplumsal ve Kültürel Hayata Katılma Hakkı	8
1.3.5. Maaş Hakkı.....	9
1.3.6. Bakım Hizmeti Alma Hakkı	9
1.3.7. Sağlık Hakkı-Hasta Hakları.....	9
1.3.8. Siyasi Yaşama Katılma-Seçme ve Seçilme Hakkı	9
1.3.9. Dilekçe ve Adalete Erişim Hakkı	10
1.3.10. Rehabilitasyon Hizmetlerinden Faydalanma Hakkı	10
1.3.11. Aile Ortamında Yaşama-Bağımsız Yaşama Hakkı.....	10
UYGULAMA FAALİYETİ	11
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	12
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	14
2. ENGELLİ BAKIM HİZMETLERİ.....	14
2.1. Bakım Hizmetleri.....	15
2.1.1. Evde Bakım Hizmetleri	15
2.1.2. Kurum Bakım Hizmetleri	16
2.2. Engelli Bakım Hizmetlerinin Türkiye'deki Durumu	20
2.3. Engelli Bakım Hizmetlerinin Dünyadaki Durumu	22
UYGULAMA FAALİYETİ	25
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	26
MODÜL DEĞERLENDİRME	27
CEVAP ANAHTARLARI.....	29
KAYNAKÇA	30

AÇIKLAMALAR

ALAN	Hasta ve Yaşlı Hizmetleri
DAL/MESLEK	Alan Ortak
MODÜLÜN ADI	Engelli Bakım Hizmetleri
MODÜLÜN TANIMI	Engellilikle ilgili kavramlar, engelli hakları, sunulan hizmetler ve bakım hizmetleri ile ilgili ilgili temel bilgi ve becerilerin kazandırıldığı bir öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/16
ÖN KOŞUL	Bu modülün ön koşulu yoktur.
YETERLİK	Engellilerin bakım hizmetleri ile ilgili durumu ve sorunları incelemek
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Bu modülle gerekli ortam sağlandığında engelli hakları ve sunulan hizmetler ile engelli bakım hizmetlerini doğru olarak kavrayabileceksiniz. Amaçlar 1. Engelli hakları ve sunulan hizmetleri tam ve doğru olarak kavrayabileceksiniz. 2. Engelli bakım hizmetlerini tam ve doğru olarak kavrayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf Donanım: Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, afiş, broşür, dergiler, tepegöz, asetat, CD, VCD, DVD, bilgisayar donanımları
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma, eşleştirme vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığımız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Bireyin bedensel fonksiyonlarındaki hasarlar nedeniyle meydana gelen kayıpların yarattığı dezavantajlar engellilik olarak tanımlanır. Bu dezavantajların ortadan kaldırılması, engelli bireylerin de diğer bireylerle fırsat eşitliği içerisinde toplumsal yaşama katılımlarının sağlanması devletin en önemli sosyal hizmetlerinden biridir.

Günümüzde insan hakları ile ilgili çalışmalara hız verilmiş olup bu çalışmalara paralel olarak özürlü insanlarla ilgili hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Engelli bakım hizmetleri evde bakım ve kurumda bakım hizmetleri şeklinde yürütülmektedir.

Engelli veya engelsiz insan yoktur, insan vardır. Bu üst noktaya ulaşabilen toplumlar gelişmiş demektir. Gelişme; engelliye sahip çıkarak değil, engelli ile engelsiz arasındaki farkı ortadan kaldırarak sağlanır.

Siz de bu modülle engelli haklarını, engellilere sunulan hizmetleri ve engelli bakım hizmetlerini kavrayabilecek; ileriki yaşantınızda kullanabileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Engelli hakları ve sunulan hizmetleri tam ve doğru olarak kavrayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Türk toplumunda geçmişte engellilere verilen haklar ve sunulan hizmetler ile ilgili bilgi ediniz.
- Topladığınız bu bilgiler doğrultusunda ülkemizde engellilere sunulan hizmetlerin yeterli olup olmadığını sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

1. ENGELLİ HAKLARI VE SUNULAN HİZMETLER

“Engellilik”, “özürlülük”, “sakatlık” gibi kavramlar arasındaki farkların günlük yaşamda değeri yoktur. Çünkü önemli olan, bireylerin engellilik durumunu tanımlayan kavramlar değil engelli bireylerin toplumdaki diğer bireylere göre farklı hizmet gereksinimlerinin olduğunun bilinmesidir.

Dünya Sağlık Örgütü özürlülüğü fonksiyonel bir hasar, sakatlığı normal aktivitelerde kısıtlılık ve engelliliği ise sosyal dezavantaj olarak tanımlamaktadır. Engellilik dışındaki kavramlar bireyin fonksiyon kaybına odaklanırken engellilik kavramı bir engeli nedeniyle sosyal yaşamın etkilenmesi olarak ele alınır.

1.1. Engellilikle İlgili Kavramlar

Özürlülük: Kişinin fizyolojik, psikolojik, anatomik yapı ya da işlevlerindeki herhangi bir eksiklik veya anormalliktir.

Özürlü: Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişidir.

Engellilik: Yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel etkinliklere bağlı olarak, özürlülük ve sakatlık sonucu oluşan, o birey için normal olan bir işlevin yerine getirilememesi, tanımlanamaması veya eksik kalmasıdır.

Engelli: Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uyamayan kişiler engelli olarak tanımlanmaktadır.

Sakatlık: Özürlülük sonucu oluşan ve normal bir insanın başarı ile sonuçlandırabileceği herhangi bir aktiviteyi gerçekleştirmede ortaya çıkan bir eksiklik ya da sınırlamadır. Sakatlıklar geçici (malnütrisyon, bulaşıcı hastalıklar), sürekli (körlük, mental gerilik) veya ilerleyen tipte (dejeneratif hastalıklar, kalp hastalığı) olabilir.

Sakat: Vücudunda hasta veya eksik bir yanı olan kişidir.

Malul: Bir kimsenin bir dış etki, hastalık veya kaza sonucunda çalışma gücünü kısmen veya tamamen yitirmesi olarak tanımlanır.

1.2. Engellilik Çeşitleri

Engelli denildiği zaman ortopedik engelliler, çoğunlukla da tekerlekli sandalye kullanan kişiler aklı gelmektedir. Engellilik çeşitlerini kesin ölçütlerle ayırmak her zaman mümkün olmamaktadır.

Bazı hastalıklar (örneğin serebral palsi) tedavi edilmediğinde veya tedavi edilse bile bazı kimselerde zihinsel bozukluğa yol açarken bazı hastalarda da aynı hastalık ortopedik bir takım bozukluklara veya her iki bozukluğa da neden olabilmektedir.

Engel kavramının içinde ortopedik engel, görme engeli, işitme engeli, konuşma engeli ve zihinsel engel türlerinin yanında bazı hastalıklar da bunlara dâhildir.

1.2.1. Ortopedik Engelli

Kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik veya fonksiyon kaybı olan kişilerin özür grubuna girmektedir. El, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında, kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlar, felçliler, spastikler vb. özre sahip kişiler bu gruba girmektedir.

1.2.2. Görme Engelli

Tek veya iki gözünde tam veya kısmi görme kaybı veya bozukluğu olan kişiler bu özür grubuna girmektedir. Görme kaybıyla birlikte göz protezi kullananlar, renk körlüğü, gece körlüğü de bu gruba girer.

Resim 1.1: Görme engelli birey

1.2.3. İşitme Engelli

Tek veya iki kulağında tam veya kısmi işitme kaybı olan kişiler bu özür grubuna girmektedir. İşitme cihazı kullananlar da bu gruba girer.

1.2.4. Konuşma Engelli

Herhangi bir sebeple konuşamayan veya konuşmanın hızında, akıcılığında, ifadesinde bozukluk olan veya ses bozukluğu olan kişiler bu özür grubuna girer. İşittiği hâlde konuşamayan, gırtlığı alınanlar, konuşmak için alet kullananlar, kekemeler, dil-dudak-damak-çene yapısında bozukluk olanlar bu gruba girer.

1.2.5. Zihinsel Engelli

Çeşitli derecelerde zihinsel yetersizliği olan kişiler bu özür grubundadır. Zekâ geriliği olanlar, Down sendromu, Fenilketonüri (zekâ geriliğine yol açmışsa) bu gruba örnek özür gruplarını oluşturmaktadır.

1.2.6. Süreğen Hastalıklar

Kişinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine sebep olan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklar bu gruba girer. Kan hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları vb. hastalıklar süreğen hastalıklara örnektir.

1.3. Engelli Hakları ve İlgili Hizmetler

Ülkemizde engelli hakları ve bu haklara ilişkin hizmetler aşağıda anlatılmaktadır.

1.3.1. Eğitim Hakkı

Eğitim hakkı ile ilgili verilen hizmetler;

- Okullarda kaynaştırma eğitimine ağırlık verilmektedir.
- Ortopedik engellilere yatılı ve gündüzlü olmak üzere okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve meslek lisesi düzeyinde eğitim olanağı sunulmaktadır.
- İşitme ve görme engellilere okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde gündüzlü ve yatılı olarak eğitim hizmeti verilmektedir.
- Uzun süre hastanede yatan çocuklar için bazı hastaneler bünyesinde “hastane ilk ve ortaokulları” bulunmaktadır.
- İşitme engelli öğrenciler meslek liselerine sınavsız yerleşebilmektedir.
- İlköğretim okulunu bitiren görme engelli öğrenciler öğrenimlerine normal okullarda kaynaştırma yoluyla devam etmektedir.
- Braille yazılmış ders kitapları görme engelliler akşam sanat ve basım evi matbaasında basılıp ihtiyaç sahiplerine talep hâlinde ulaştırılmaktadır. Ayrıca görme engellilerin ihtiyaç duyduğu diğer kitaplar sesli kitap kütüphanelerinden temin edilebilmektedir.

Resim 1.2: Braille alfabeti

- Zihinsel engelliler eğitilebilir ve öğretiler olarak iki ayrı grup okulda eğitim almaktadır. Bunlar özür derecelerine göre yapılandırılmış olup okullarda ya da kaynaştırma sınıflarında eğitim alabilmektedir.
- Yükseköğretim kurumlarında “Özürüler Danışma ve Koordinasyon Merkezleri” kurulmuştur.
- Üniversite ve memurluk sınavları sırasında ortopedik ve görme özürlü bulunanlar için düzenlenmiş sınav mekânları hazırlanmakta, gerektiğinde ek süre verilmekte veya görevli refakatçi ile sınava girme olanağı tanınmaktadır.
- Az gören üniversite öğrencileri yazılı olarak başvurduklarında sınav soruları büyük puntolu harflerle yazılmış olarak hazırlanır.
- Yükseköğretim kurumuna girmeye hak kazanan ve kayıt yaptırarak öğretime başlayan öğrenci ilk yılında bulunduğu ilin valiliği bünyesindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’na başvurması durumunda, Başbakanlık bursundan yararlandırılır. Ayrıca yardımcı ders araç gereçlerinin temini konusunda engelli öğrenciye destek verilmektedir.
- Kredi ve yurtlar kurumu tarafından uygulanan harç ve öğrenim kredisi tahsisinde %40 ve üzerinde engelli olduğunu belgeleyenlere öncelik tanımakta ve harç kredisinin geri ödenmesinde yönetim kurulu kararı ile %50 indirim yapılmaktadır.
- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğünün öğrenci yurtlarından, istemde bulunmaları hâlinde engelli öğrenciler yararlanabilmektedir.

1.3.2. Çalışma ve İşsizlikten Korunma Hakkı

Çalışma ve işsizlikten korunma hakkı ile ilgili verilen hizmetler;

- Mevzuata göre özürülere ayrılacak kadroların tespitinde, ilgili kurum veya kuruluşun, taşra teşkilatı dâhil, bütün dolu memur kadro sayısının % 3’ü dikkate alınır.
- Zihinsel engelliler için korumalı iş yerleri bulunmaktadır.
- Kamu kurum ve kuruluşlarınca, özürülü açığı bulunduğu sürece, her yılın nisan-mayıs, temmuz-ağustos, ekim-kasım dönemlerinden bir veya birkaçında sınav yapılmak suretiyle, özürülere tahsis edilen boş kadroların ilgili mevzuatına göre doldurulması zorunludur

- Sınav duyuruları Devlet Personel Başkanlığı tarafından Resmi Gazete’de, tirajı yüksek ulusal gazetelerde ve TRT kanalları aracılığıyla yapılmaktadır.
- Kurumlar tarafından sınav duyurusuna ilişkin talepte bulunulurken işin özelliği gerektirmediği sürece özür grupları arasında bir ayırım yapılmaz ve özürölülük oranına da bir üst sınır getirilemez.
- İşverenlerin belirli bir mesleği olan engellileri öncelikle meslekleri ile ilgili işlerde çalıştırmaları gerekmektedir.
- Kurum ve kuruluşlar çalışma yerlerini engelli vatandaşlarımızın çalışmasını kolaylaştıracak şekilde düzenlemek gerekli tedbirleri almak ve engelli vatandaşlarımızın çalışmaları ile ilgili özel araç gereci temin etmek zorundadır.
- Gerek kamu gerekse özel sektörde engelli işçi olarak iş bulmayı sağlayacak kurum Türkiye İş Kurumudur.
- Ülkemizde engelli vatandaşlarımız için Türkiye İş Kurumu, halk eğitim merkezleri, mesleki eğitim merkezleri, özel dershaneler, belediyeler ve engellilerle ilgili dernek ve vakıflar tarafından meslek edindirme kursları açılmaktadır.
- Engelli vatandaşlarımızın çalıştığı kamu kurum ve kuruluşu özelleştirme kapsamındaysa, kapatma ve tasfiye halleri dışında engelli vatandaşlarımız işten çıkartılamaz.
- Özelleştirme sonucunda engelli vatandaşlarımızın çalıştığı kurum veya kuruluşun tasfiye edilmesi veya kapatılması hâlinde işine son verirse kişi bulunduğu ildeki Türkiye İş Kurumuna başvurulmalıdır. Bu durumda iş kaybı tazminatı, kanunun diğer çalışanlara tanıdığı hakların iki katı oranında ödenmektedir.
- Meslek edindirme kurslarından yararlanan engelli vatandaşlarımıza işe yerleştirmede öncelik tanınır.
- Toplu iş görüşmelerinde engelli işçiler aleyhine hükümler konulamaz.
- Engelli vatandaşlarımız kendi işini kurduğunda gelir vergisi indiriminden yararlanabilir.
- Serbest meslek erbabı ve ücretli çalışan engelli vatandaşlarımız ile kendisi engelli olmasa bile ailesinde engelli kişi bulunan serbest meslek erbabı ile ücretliler vergi indiriminden yararlanır.
- Belediyelere ait ve belediyeler tarafından işletilen veya kiraya verilen büfe, otopark gibi işyerlerinin engelliler tarafından işletilmesi konusunda kolaylık getirilmiştir.

1.3.3. Ulaşım Hakkı

Ulaşım hakkı ile ilgili verilen hizmetler;

- Belediyeler, 572 Sayılı Kanun Hükümünde Kararname gereğince engellilere uygun düzenlemeleri standartlara uygun olarak yapmak zorundadır.
- İmar mevzuatındaki yeni düzenlemelere göre kaldırımlar, yaya yolları, konutlar ve umumi binalar engellilerin ulaşabilirliğine uygun olarak yapılır.
- Belediyeler toplu taşıma araçlarından engellileri ücretsiz veya indirimli olarak yararlandırır.

Resim 1.3: Engelli bireyin ulaşım hakkı

- Tekerlekli sandalye kullanan engelliler için belediyeler ücretsiz taksi hizmeti sunmaktadır.
- Engelliler şehirler arası otobüsler, Türk Hava Yolları ve TCDD ana hat yolcu trenleri ile seyahat hâlinde indirimlerden yararlanabilir.
- Engelliler H sınıfı sürücü belgesi alarak özel tertibatlı otomobil kullanabilir.
- H sınıfı sürücü belgesine sahip olan engelliler yurt içinden aldıkları özel tertibatlı otomobillerde, vergi indirimlerinden yararlanmaktadır.
- H sınıfı sürücü belgesi olan engellilerden uygun şartları taşıyanların yurt dışından getirecekleri özel tertibatlı otomobiller için gümrük vergisi muafiyeti vardır.
- El ve ayak fonksiyonunu tamamen yitirmiş bulunan engellilerin yurt dışından getirecekleri özel tertibatlı minibüsler gümrük vergisinden muafır.
- Engellilerin kullandığı ortopedik gereç ve cihazlar, il ve ilçe sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından karşılanabilmektedir.

1.3.4. Toplumsal ve Kültürel Hayata Katılma Hakkı

Toplumsal ve kültürel hayata katılma hakkı ile ilgili verilen hizmetler;

- Devlet, engelli kişilerin yaşama ve topluma dâhil olmalarının desteklenmesi; toplumdan tecrit edilmeleri ve toplum dışında kalmalarının önlenmesi için gerekli olan kişisel yardımı sağlar.

Resim 1.4: Toplumsal yaşama katılım

- Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı engelliler spor federasyonları engellileri profesyonel olarak spor yapmaları konusunda destekler.
- Engelliler devlet tiyatroları, müzeler ve ören yerlerinden, ücretsiz olarak faydalanmaktadır.
- Banka veya çeşitli kuruluşların sağladığı kredi ve fon olanakları engelli vatandaşlar için teşvik edici koşullar içermektedir.
- Faturalı cep telefonlarında görüşme ücretinden indirimli olarak yararlanılabilir.

1.3.5. Maaş Hakkı

18 yaşını bitirmiş ve herhangi bir yerden geliri olmayan engelliler emekli sandığına veya bulunduğu yerdeki valilik veya kaymakamlık makamlarına başvuru yaparak 2022 Sayılı Yasa gereğince aylık bağlanmasını talep edebilir.

1.3.6. Bakım Hizmeti Alma Hakkı

Engellinin bakıma muhtaçlık raporu bulunması ve ailenin gelir durumunun uygunluğu sağlandığı takdirde, engelli kişiye bakan kişi İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerinden “evde bakım veya kurum bakımı” talep eder ve alır.

1.3.7. Sağlık Hakkı-Hasta Hakları

Sağlık hakkı-hasta hakları ile ilgili verilen hizmetler;

- Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) kayıtlı olanlar ve bunların birinci derece yakınları (eş, çocuk, anne ve baba) sağlık sigortası kapsamında sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedir.
- Engelli aylığı alanların sağlık giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır.
- Muayene, tedavi, ilaç ve tedavi için gerekli araç gereçler sağlık sigortası tarafından karşılanmaktadır.
- Engellilerin tedavi giderleri ile fonksiyon kazandırıcı ortopedik ve diğer yardımcı araç ve gereçlerin sosyal güvenlik kurumlarınca karşılanmayan kısmı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu’ndan karşılanır.
- Ülkemizde hamilelik döneminde bebeğin fiziksel ve zihinsel engelli olup olmadığının saptanması amacıyla bebeğin genetik danışma merkezlerinde genetik danışma hizmeti sunulmaktadır.
- Sağlık mekânları engellilere göre düzenlenmektedir.
- Engellilerin sağlık hizmetlerinde öncelik hakkı vardır.

1.3.8. Siyasi Yaşama Katılma-Seçme ve Seçilme Hakkı

- Oy kullanırken seçim kurulları engelliler için düzenleme yapar.
- Ülkemizde engellilerin seçme seçilme hakkı vardır.

1.3.9. Dilekçe ve Adalete Erişim Hakkı

Dilekçe ve adalete erişim hakkı ile ilgili verilen hizmetler;

- Zihinsel ve ruhsal rahatsızlığı olan veya sağır bireylerin bir suçlama ile karşılaştıklarında ve kendilerini savunamayacak durumda olmaları hâlinde, istemi aranmaksızın, baro tarafından kişiye avukat atanır.
- Eğer yakalanan kişi veya sanık 18 yaşını bitirmemiş yahut sağır veya dilsiz veya kendini savunamayacak kadar malul olur ise talebi aranmadan baro tarafından bir müdafî tayin edilir.

1.3.10. Rehabilitasyon Hizmetlerinden Faydalanma Hakkı

Rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanma hakkı ile ilgili verilen hizmetler;

- Ülkemizde rehabilitasyon hizmeti vermek üzere tıbbi rehabilitasyon merkezleri açılmıştır.

Resim 1.5: Rehabilitasyon hizmeti

- Tüm illerde Rehberlik ve Araştırma Merkezleri bulunmaktadır.
- Engelli çocuğu olan aileler buralara başvurarak çocukları hakkında danışmanlık hizmeti alabilir.

1.3.11. Aile Ortamında Yaşama-Bağımsız Yaşama Hakkı

Aile ortamında yaşama-bağımsız yaşama hakkı ile ilgili verilen hizmetler;

- Medeni kanunun 13. ve 14. Maddelerine göre ayırt etme gücüne sahip olan herkes fiili ehliyete sahiptir. Engelli bireyler de evlenmek ve çocuk sahibi olma haklarına sahiptir. Hiçbir koşulda çocuğun veya ebeveynlerinin engelli olması nedeniyle çocuk anne ve babasından ayrı tutulamaz.
- Ağır engelliler, ruhsal ve zihinsel engelliler için yasal işlemlerinin yürütülmesi ve korunması için vasi tayin edilir. Vasi, bireyin menfaatlerini korumuyorsa vasinin değiştirilmesi her zaman istenebilir.
- Kişi ikamet edeceği yeri ve nerede, kiminle birlikte yaşayacağını başkalarıyla eşit olarak seçme hakkına sahiptir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlem basamaklarını tamamladığınızda engelli hakları ve sunulan hizmetleri tam ve doğru olarak kavrayabileceksiniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Engellilikle ilgili kavramları açıklayınız.	➤ Kavramlarla ilgili sınıfta arkadaşlarınızla kart oyunu oynayınız.
➤ Engellilik çeşitlerini ayırt ediniz.	➤ Toplumda en sık görülen engellilik çeşitleri hakkında anket hazırlayınız.
➤ Engelli haklarını sıralayınız.	➤ Engelli hakları ve sunulan hizmetleri
➤ Engellilere sunulan hizmetleri sıralayınız.	➤ modülünüzden tekrar ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi özürülük kavramını doğru olarak açıklar?
 - A) Yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel etkinliklere bağlı olarak, özürülük ve sakatlık sonucu oluşan, o birey için normal olan bir işlevin yerine getirilememesi, tanımlanamaması veya eksik kalmasıdır.
 - B) Vücudunda hasta veya eksik bir yanı olan kişidir.
 - C) Kişinin fizyolojik, psikolojik, anatomik yapı ya da işlevlerindeki herhangi bir eksiklik veya anormalliktir.
 - D) Bir kimsenin bir dış etki, hastalık veya kaza sonucunda çalışma gücünü kısmen veya tamamen yitirmesi olarak tanımlanır.
 - E) Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşal ve sosyal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uyamayan kişilerdir.
2. Aşağıdakilerden hangisi zihinsel engelliye örnektir?
 - A) Down sendromlu çocuk
 - B) İşitme cihazı kullanan genç kadın
 - C) İleri derecede görme kaybı olan genç erkek
 - D) Kalp damar hastalığı olan yaşlı erkek
 - E) Osteoporozu olan yaşlı kadın
3. Aşağıdakilerden hangisi engellilerin eğitim hakkı ile ilgili sunulan hizmetlerden değildir?
 - A) Uzun süre hastanede yatan çocuklar için bazı hastaneler bünyesinde “hastane ilk ve ortaokulları” bulunmaktadır.
 - B) İşitme engelli öğrenciler meslek liselerine sınavla yerleşebilmektedir.
 - C) Yükseköğretim kurumlarında “Özürülüler Danışma ve Koordinasyon Merkezleri” kurulmuştur.
 - D) Az gören üniversite öğrencileri yazılı olarak başvurarak sınav sorularının büyük puntolu harflerle yazılmış olmasını isteyebilir.
 - E) Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğünün öğrenci yurtlarından engelli öğrenciler istemde bulunmaları hâlinde yararlanabilmektedir.
4. Aşağıdakilerden hangisi engellilere sunulan hizmetlerden değildir?
 - A) Engelliler kendi işini kurduğunda gelir vergisi indiriminden yararlanabilir.
 - B) Ortopedik engellilere yatılı ve gündüzlü olmak üzere okul öncesi, ilkököl, ortaokul ve meslek lisesi düzeyinde eğitim olanağı sunulmaktadır.
 - C) Ülkemizde rehabilitasyon hizmeti, tıbbi rehabilitasyon merkezlerinde verilmektedir.
 - D) El ve ayak fonksiyonunu tamamen yitirmiş bulunan engellilerin yurt dışından getirtecekleri özel tertibatlı minibüsler gümrük vergisine tâbidir.
 - E) Toplu iş görüşmelerinde engelli işçiler aleyhine hükümler konulamaz.

5. Aşağıdakilerden hangisi engellilerin maaş hakkı için doğrudur?
- A) Çalışmayan her engelliye başvurması hâlinde maaş bağlanır.
 - B) 18 yaşını geçmiş her engelliye başvurması hâlinde maaş bağlanır.
 - C) 18 yaşını geçmeyen her engelliye başvurması hâlinde maaş bağlanır.
 - D) Geliri olmayan ve 18 yaşını geçmemiş engelliye başvurması hâlinde maaş bağlanabilir.
 - E) Geliri olmayan ve 18 yaşını geçmiş engelliye başvurması hâlinde maaş bağlanabilir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Engelli bakım hizmetlerini tam ve doğru olarak kavrayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizdeki en yakın engelli bakım hizmeti veren sağlık kuruluşuna giderek sağlık personelinin engellilere verdiği kişisel bakım hizmetlerini gözlemleyiniz. Gözlemlerinizi not edip sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Engelli bakım hizmetlerinin ülkemizdeki durumunu araştırınız. Topladığınız bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. ENGELLİ BAKIM HİZMETLERİ

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından engelli bakım hizmetleri ile ilgili 30.07.2006 tarih ve 26244 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik” hazırlanmıştır. Bu yönetmelik bakım hizmetlerini, bakıma muhtaç özürünün bakımına yönelik olarak kişisel bakım hizmetlerini ve psikososyal destek hizmetlerini kapsar.

Bakıma muhtaç özürünün özellikleri dikkate alınarak aşağıda belirtilen bakım hizmetleri sunulur.

- **Kişisel bakım hizmetleri**
 - Banyo yaptırılması,
 - Tuvalet ihtiyacını gidermede yardım edilmesi ve gerektiğinde temizliğinin yapılması,
 - Tırnaklarının kesilmesi,
 - Saçlarının taranması,
 - Dişlerinin temizlenmesi,
 - Yemek ve içecek ihtiyacının giderilmesi,
 - El, yüz ve ayak temizliği,
 - Sakal tıraşının yapılması,
 - İstenmeyen tüylerin temizlenmesi,
 - Elbiselerinin giydirilmesi ve çıkarılması,
 - Burun ve kulak temizliğinin yapılması,
 - Yatağının temizlenmesi ve düzeltilmesi,
 - Odasının temizlenmesi,

- Çamaşırlarının yıkanması,
- Tehlikelere karşı korunması ve gözetilmesi gibi hizmetleri içerir.

➤ **Psikososyal destek hizmetleri**

- Bakıma muhtaç özürlü ailesinin, özürünü ve özür durumunu kabullenmesine, bilgilendirilmesine yönelik kişisel veya grup çalışması yöntemiyle verilecek hizmetler,
- Bakıma muhtaç özürünün özürünü, mevcut durumunu ve yerleştirildiği ortamı kabullenmesine, bilgilendirilmesine ve gelişim alanlarında desteklenmesine yönelik kişisel ve grup çalışması yöntemiyle verilecek hizmetler,
- Özürlü ve ailesinin sosyal hakları ve mevcut kaynakların kullanılmasına yönelik kişisel ve grup çalışması yöntemiyle verilecek hizmetler,
- Özürünün bağımsız yaşama, sosyal hayata uyumuna ve katılımına yönelik sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinlikler ile düzenlenecek bu tür etkinliklere katılabilmesi için refakat hizmetleri,
- Özürünün terk edilme, reddedilme, özür durumunu kabullenememe, ümitsizlik, intihar etme, yalnızlık, sevgisizlik ve benzeri olumsuz duygulardan kurtarılmasına ve depresyon, stres ve benzeri durumların yaşanmasının engellenmesine yönelik kişisel veya grup çalışması yöntemiyle verilecek hizmetler psikososyal destek hizmetleridir.

2.1. Bakım Hizmetleri

Bireylerin yaşadıkları toplumda sağlıklı, kaliteli ve mümkün olan en uzun süre başkalarına bağımlı olmadan yaşayabilmelerini sağlamak sosyal devlet anlayışının bir gereğidir. Özürlü bireyler özür türü ve derecesine göre günlük yaşamlarında çeşitli oranlarda güçlüklerle karşılaşmakta ve destek hizmetlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu çerçevede bireysel ihtiyaçlarını bir başkasının yardımı olmaksızın gideremeyen özürlü bireyin desteklenmesini amaçlayan bakım hizmetleri önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bakım hizmetleri; bakıma muhtaç kişiye evde veya kurumda sunulan profesyonel destek hizmetleri şeklinde tanımlanmaktadır. Bakım hizmetlerinde öncelikli hedef, bakıma muhtaç bireyin ailesinin yanında sosyal çevresinden koparılmadan bakılması ve ailenin bu bakım hizmetleri konusunda maddi, manevi desteklenmesidir.

Özürü Kanunu'na göre özürlü kişilerin yaşamlarını öncelikle buldukları ortamda sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmesi, toplum içinde kendi kendilerini idare edebilecek ve üretken hâle gelebilecek şekilde bakım ve rehabilitasyonlarının yapılması, bunlardan ihtiyacı olanların geçici veya sürekli bakım altına alınması veya bunlara evde bakım hizmeti sunulması esastır.

2.1.1. Evde Bakım Hizmetleri

Bireylerin bakım gereksinimlerinin ev ortamında karşılanması şeklinde tanımlanabilen evde bakım hizmetleri; hekim, hemşire, psikolog, diyetisyen, fizyoterapist, sosyal hizmet uzmanı, ev ekonomisti ve bakım destek elemanı gibi farklı meslek ve branş üyelerinin iş birliği ve eş güdümü ile sürekli, kapsamlı ve organize bir biçimde sunulan koruyucu ve tedavi edici hizmetler bütünüdür.

Evde bakım hizmetleri, bakıma muhtaç özürli bireye ve aileye verilen her türlü desteği kapsamaktadır. Evde bakım hizmetinin en temel hedefi, muhtaç bireyin ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayarak aileye destek vermek ve ailenin işlevselliğini artırmaktır.

Resim 2.1: Evde bakım hizmeti

Bakıma muhtaç bireylerin kendi evlerinde olabildiğince uzun, bağımsız, rahat ve huzurlu bir şekilde yaşamalarını ve kurum bakımının olabildiğince geciktirilmesini sağlamaktır. Böylece bir taraftan aile bütünlüğü korunur ve aile karşı karşıya olduğu sorunla baş etmekte yalnız olmadığını hisseder, diğer taraftan da bakıma muhtaç bireyin daha iyi koşullarda yaşamını sürdürmesi sağlanır. Evde bakım hizmetleri ile bakıma muhtaç bireylerin sadece tıbbi bakım ihtiyaçları değil, sosyal bakım ihtiyaçları da karşılanmaktadır.

Sosyal bakım hizmetleri teknik olarak ADLs (Activities of Daily Living) olarak adlandırılan yemek yeme, banyo, tuvalet, giyinme, soyunma, hareket etme gibi günlük yaşam aktiviteleri ile IADLs (Instrumental Activities of Daily Living) olarak adlandırılan ev işleri, yemek yapma, alışverişe gitme gibi yardımcı günlük yaşam aktiviteleri desteğini içermektedir.

Evde bakım hizmetinde devamlılık esastır. Bu devamlılık, hastanın talebi ve hizmetin gereklerine göre gece ve gündüz, hafta sonu ve tatil günleri dâhil olmak üzere gerektiğinde 24 saat kesintisiz hizmet verilebilecek şekilde olmalıdır.

2.1.2. Kurum Bakım Hizmetleri

Kurum bakımı, evde verilecek desteğe rağmen bakılamayacak derecede yardıma gereksinim duyan veya aile yanında bakılması mümkün olmayan bireylerin bireysel, sosyal, psikolojik ihtiyaçlarının giderildiği, boş zamanlarını değerlendirici etkinliklerin yapıldığı, sosyal ilişkilerinin ve aktivitelerinin artırıldığı bakım türüdür. Bunlar;

- **Bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde**

Yatılı olarak özürü bireylerin bakım ve rehabilitasyonuna yönelik hizmetler verilmektedir. Kurum, özürü kişilerin yaşamlarını öncelikle buldukları ortamda sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmesi yönünde çalışmalarını yürütür. İhtiyacı olan bakıma muhtaç özürülere geçici veya sürekli bakım hizmeti sunulması yönünde çalışmalar yapar.

Resim 2.2: Rehberlik ve rehabilitasyon merkezi

Bakım ve rehabilitasyon merkezleri aşağıda belirtilen rehabilitasyon programlarını meslek elemanlarının katkıları ile geliştirerek uygular. Bu programlar;

- Psikolojik sorunları olan özürülere ve ailelerine yönelik yapılacak çalışmaları içeren psikolojik destek programı,
- Sağlık kuruluşlarınca fiziksel yetersizliklerine ilişkin olarak tanısı konulan ve rehabilitasyon süreci devam eden özürülere rehabilitasyonuna destek programı,
- Özürünün hareket, kuvvet ve koordinasyonunu artırmaya, kas iskelet sistemi fonksiyonlarını geliştirmeye yönelik fiziksel egzersizleri içeren fiziksel egzersiz programlarını,
- Özürü bireylerin motor, bilişsel, duygusal, öz bakım alışkanlıklarını, iletişim becerileri, konuşma ve işitme gelişmeleri gibi dil gelişimi alanlarında potansiyelinin en üst basamağa çıkarılabilmesi için hedefe yönelik bireysel ve grup eğitiminin ev ve kuruluş merkezli olarak verildiği gelişimsel destek programları,
- Akademik eğitim ve örgün eğitimden yararlanan özürülere merkezde desteklenmesi amacıyla oluşturulan eğitsel destek programları,
- Özürünün yakın ve uzak çevresine uyumunu sağlayacak becerilerin öğrenilmesine yönelik sosyal uyum ve kişisel idare programları,
- Özürü bireylerin mevcut potansiyellerini en az yardımla ve sahip oldukları araç ve cihazları bağımsız olarak kullanabilmelerini sağlayıcı tekniklerin öğretildiği bağımsız hareket programları,
- Rehabilitasyon programını tamamlayarak üretken konuma gelmiş özürü bireylerin yaşamlarını bağımsız olarak idame ettirmelerini sağlayıcı bağımsız yaşama geçiş programları,

- Özürlü bireylerin yeteneklerini geliştirmeye ve beceri sahibi olmalarına yönelik faaliyetlerin iş / uğraşı atölyelerinde uygulandığı iş becerisi kazandırma programları,
- Merkezin ve sunulan hizmetlerin tanıtımı programları,
- Gönüllü birey, grup ve kurumların harekete geçirilerek merkezle bütünleşmesi programları,
- Özürlü bireylerin hizmetlere ulaşabilmeleri için desteklerin sağlanması programı,
- Benzer sorunları paylaşan bireylerin ve aileleri bir araya getirme programları,
- Sivil toplum kuruluşları ile iletişim kurmaları ve özürlü bireylerin toplum ile etkili etkileşimini hedefleyen toplumla çalışma programları,
- Özürlü bireylerin fiziksel gelişim alanları ile ilgili gereksinimlerini daha rahat ortamlarda karşılamak için planlanmış, çeşitli spor, ritim, egzersiz, temel motor beceriler, gelişimsel aktiviteler, yarışmalara hazırlık gibi bireysel ve grup aktiviteleri ile ilgili rehabilitasyon amaçlı sportif programları,
- Özürlü bireylerin yeteneklerini ve becerilerini geliştirmek, zamanlarını değerlendirmek için planlanmış, müzik, resim, tiyatro gibi kültürel etkinlikler ile gezi, oyun gibi sosyal etkinlikleri içeren rehabilitasyon amaçlı sosyal etkinlik programlarıdır.

➤ **Aile danışma ve rehabilitasyon merkezlerinde**

Aile danışmanlığı hizmeti, özürlüyü ve ailesini özürlü hakları konusunda bilgilendirmek ve aile içi iletişimi güçlendirmek amacıyla özürlüye ve ailesine yönelik hizmetlerin tümünü kapsar.

Gündüzlü olarak hizmet veren bu merkezlerde özürlü bireylere nitelikli bakım ve rehabilitasyon hizmeti sunulmaktadır. Özürlü bireylere sahip ailelerin ve annelerin kendilerine daha çok zaman ayırması ve üzerlerindeki bakım yükünün hafifletilmesi yönünde çalışmalar da bulunmaktadır.

Bu merkezlerde, danışmanlık ve destek hizmetlerinin yanı sıra özürlülerin aileleri ile birlikte yaşamalarına ve toplumsal ortamda işlevlerini yerine getirmelerine yardımcı olunmaktadır. Aile Danışma ve Rehabilitasyon Merkezlerinde gündüzlü / yarı zamanlı olarak “özürlü kreşi” hizmeti verilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Aile danışmanlığı hizmeti, merkezde görevli ilgili mesleki personel tarafından yürütülür. Gerektiğinde diğer kamu ve özel kuruluşlardan da destek olarak meslekler arası koordinasyon sağlanır. Bu hizmetler aşağıda belirtilmiştir.

- Aileye yönelik psikolojik destek hizmetleri
 - Ailelerin özürlü bireye sahip oldukları gerçeğini kabul etmelerinde onlara yardımcı olmak,
 - Başkalarıyla paylaşamadıkları duygusal problemleri paylaşmak,

- Özürlü bireye sahip oldukları için kendilerini suçlu hissetmeleri karşısında yaşadıkları karmaşanın çözümüne yardımcı olmak,
 - Başkalarından gelecek, yanlış, eksik ve farklı değer yargılarına dayalı fikirlere karşı onları aydınlatmak,
 - Ailenin özürünü olduğu gibi kabul etmesine ve anlamasına rehberlik etmek,
 - Ailelerin deneyimlerini paylaşımlarına ilişkin grup çalışmaları yapmaya yönelik hizmetler planlamaktır.
- **Aileye yönelik sosyal danışmanlık hizmetleri**
 - Özürlü bireyin gerektiğinde iş ve beceri kazanması, meslek edinmesi için diğer kurum ve kuruluşlara veya merkez bünyesinde yapılan çalışmalara yönlendirmek için aileyle iş birliği yapmak,
 - Özürlü bireyin psikososyal gelişimine katkı sağlamak, ekonomik bağımsızlığını kazanmasına yardımcı olmak ve bir meslek edinmesine rehberlik etmek için ailesine danışmanlık hizmeti vermek,
 - Özürlü ve ailesinin sosyal çevreye uyum sağlayabilmesi için uygun ortamın sağlanmasına yardımcı olmak,
 - Özürlü ve ailesinin hukuksal sorunlarının çözülmesinde yardımcı olmaktır.
 - **Rehabilitasyon programlarına ailenin katılımına yönelik hizmetler**
 - Ailenin rehabilitasyon programlarına aktif katılımını sağlamak,
 - Merkezde yapılan çalışmaların özürünün yaşamına genellemesi açısından merkez çalışmalarına paralel ev programları hazırlamak,
 - Merkeze devam edemeyen özürülerin gelişimlerini desteklemek için ailenin rehabilitasyon programlarını uygulamasına yönelik ev programları hazırlamak,
 - Hazırlanan programların aile tarafından uygulanabilmesine yönelik çalışmalar yapmak,
 - Ailelerin rehabilitasyon programlarını uygulamalarına ilişkin deneyimlerini paylaşımlarına yönelik grup çalışmaları yapmak,
 - Ailelerin özürülük ve rehabilitasyon hakkında bilgilendirilmelerine yönelik ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak eğitim seminerleri düzenlemektir.

➤ **Özel bakım merkezlerinde bakım hizmeti**

Ailesinin yanında bakılamayacak derecede özürlü ve bakıma muhtaç olan kişiler için SHÇEK'in bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin yeterli olmadığı durumlarda, SHÇEK tarafından özel bakım merkezlerinden hizmet satın alınmaktadır. Bakıma muhtaç özürünün kendisinin ya da aile üyelerinin talebi doğrultusunda buralardan bakım hizmeti alması mümkündür.

➤ **Özel huzurevleri ve yaşlı bakım merkezlerinde bakım hizmeti**

30.07.2006 tarih ve 26244 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik kapsamında istenen şartları yerine getirmeleri ve özel bakım merkezi açılış izni almaları kaydıyla 7.8.2008 tarihli ve 26960 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği kapsamında açılan ve faaliyet gösteren kuruluşlar bedensel özürlü veya yaşlılığa bağlı hastalığı nedenleriyle bakıma muhtaç özürlü olanlara da bakım hizmeti verebilir.

Bu durumda;

- Yatılı bakım merkezlerine, 24 saatlik bakım hizmeti karşılığında merkeze iki aylık net asgari ücret tutarında,
- Gündüzlü bakım merkezlerinden, günde sekiz saat süreyle tam gün hizmet alan bakıma muhtaç özürlüler için bir aylık net asgari ücret tutarında,
- Günde dört saat süreyle yarım gün bakım hizmeti alan bakıma muhtaç özürlüler için bir aylık net asgari ücretin yarısı tutarında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından ödeme yapılmaktadır.

2.2. Engelli Bakım Hizmetlerinin Türkiye’deki Durumu

Alo 183 aile, kadın, çocuk, özürlü sosyal hizmet danışma hattına özürlü istismara uğrayan veya uğrama riski taşıyan ve desteğe gereksinimi olan kadınlara ve çocuklara yönelik psikolojik, hukuki ve ekonomik alanda danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunmak ve yararlanabilecekleri sosyal hizmet kuruluşları konusunda bilgilendirerek gereksinim duydukları hizmet türüne en kısa zamanda ulaşmalarını sağlamak amacının gerçekleştirilmesi, kadın ve çocuğa yönelik istismarın önlenmesi, kadınların toplumda statülerinin yükseltilmesi, çocukların yüksek yararının gözetilmesi hedefine ulaşılabilmesi için ücretsiz hizmet verir.

Çalışma şekli; çağrı yapan herkes dinlenilerek ihtiyaç duyduğu hizmet türü tespit edilmekte, kurumumuz hizmetleriyle ilgili danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunulmakta, mevcut veri kayıtları, internet vb. taranarak kurum dışında hizmet alabileceği birimlerin iletişim bilgileri verilmektedir. 7 gün 24 saat esasına göre 81 ilden yapılan telefon çağrularına cevap verilmektedir. Bu çağrılar içerisinde acil müdahaleyi gerektiren vakalar da bulunmaktadır. Bu vakalarda ilgili ildeki Emniyet, Jandarma ve İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğünde görevli acil müdahale ekip sorumlusu ile irtibata geçilir.

Günlük zarurî ihtiyaçlarını bağımsız olarak karşılayamayan, değişik derecelerde de olsa aile bireylerinin yardımına ve bakımına sürekli muhtaç olan bireyler ve bu bireylerin aileleri açısından sosyal dışlanma riski oldukça yüksektir. Ülke nüfusunun giderek yaşlanması, yaşlılığa bağlı özürlülük sorununu ileride daha da ciddi boyutlara gelmesi beklenmektedir.

Ülkemizdeki sosyal hizmetler sistemi, bakıma muhtaç bireylere planlı ve programlı bir bakım hizmet modeli sunamamakta ancak özürünün bakım ve korunma ihtiyacını karşılayan ailesinin desteklenmesinde yetersiz kalmaktadır.

Ülkemizde mevcut mevzuata göre bakım hizmetlerinin bakıma muhtaç özürünün akrabası veya bakıcı personel tarafından ikametgâhında verilmesi durumunda;

Bakıma muhtaç özürünün veya yasal temsilcisinin talep etmesi hâlinde, bakım hizmeti genel müdürlüğün denetim ve rehberliğinde bakıma muhtaç özürünün akrabası veya bakıcı personel tarafından bakıma muhtaç özürünün veya akrabasının ikametgâhında verilebilir. Bu durumda bakıma muhtaç özürülere sunulan bakım hizmeti ücreti, bakıma muhtaç özürünün akrabasına veya bakıcı personeli istihdam eden bakım merkezine Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından aylık olarak ödenir.

Bakım hizmetinin vasi tarafından verilmesi durumunda;

Bakıma muhtaç özürünün veya vasisinin resmi veya özel bakım merkezinden bakım hizmeti almayı istememesi ve bakımını üstlenecek akrabası da bulunamaması hâlinde; vasisinin bakım hizmetini vermeyi talep etmesi ve bakım hizmetleri değerlendirme heyetinin uygun görmesi şartıyla vasi yönetmelikteki esaslar dâhilinde akraba kabul edilerek bakıma muhtaç özürüye bakım hizmeti verilebilir ve bu hizmet karşılığında bakım ücreti alabilir.

30.07.2006 tarih ve 26244 Sayılı Resmi Gazete’de çıkan Evde Bakım Yönetmeliği’ne göre bedensel ve zihinsel özürünün kendi aylık gelirinin veya ailesinin aylık gelirinin ailedeki kişi sayısına bölünmesi sonucunda özürüye düşen payın, bir aylık net asgari ücretin üçte ikisinin altında olması hâlinde özürü ekonomik yoksunluk içinde kabul edilir ve bakan kişiye asgari ücret tutarında maaş bağlanır.

➤ **Bakım hizmetleri konusunda ülkemizdeki temel sorunlar**

• **Evde bakım hizmetlerinin yetersizliği**

Ülkemizde sosyal hizmetler sisteminin genel olarak kurum bakımı olarak adlandırılan bir örgütlenme içerisinde bulunmasından dolayı evde bakım ve gündüzlü hizmetler yeterince gelişmemiştir. Bu nedenle bakıma muhtaç bireylerin fiziksel, sosyal, kültürel özellikleri, alışkanlıkları, istek ve beklentileri doğrultusunda, çağdaş bakım modelleri uygulamaya geçirilememiştir. Evde bakım uygulamalarının uluslararası normlarda dikkate alınarak yapılandırılması gerekmektedir.

Mevcut sistemde, evde bakım hizmeti tıbbi bakım, rehabilitasyon ve bakıcı eğitimi hususlarını tam olarak içermemektedir. Bunun yanı sıra, mevcut durumda evde bakım hizmeti veren aile bireylerinin ihtiyaç duydukları zamanlarda bakım hizmetini süreli olarak alacakları bir mekanizmanın bulunmaması bu kişilerin günlük ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamalarında önemli bir engeldir.

• **Kurumsal bakım hizmet sunumundaki eksiklikler**

Bakım hizmetlerinin daha etkili, ihtiyaca cevap verir ve kaliteli bir şekilde sunulabilmesi için bakım hizmeti sunan özel bakım merkezlerinin niteliğinin artırılması gerekmektedir. Ülkemizde mevcut durumda ruh sağlığı bozulan bireylere yönelik olarak tıbbi tedavi sonrasında rehabilitasyon ve bakımlarının sağlanması hususunda hizmet sunacak

yatılı ve / veya gündüzlü, resmi ve / veya özel yüksek güvenlikli merkezler ile sağlık kurumları bulunmamaktadır.

- **Bakım hizmetleri konusundaki eğitim eksikliği**

Ülkemizde bazı sınırlı sayıda kurumların verdiği sertifika programları dışında bakım hizmetlerini sunan bakım personeline yönelik mesleki eğitim ve psikolojik destek hususları bugüne kadar düzenlenmemiştir. Bu durum bakım hizmetlerinin niteliğini, etkinliğini, verimliliğini ve sürekliliğini engellemektedir. Bugüne kadar bu hizmetleri verecek personel, standart bir mesleki eğitim programı almadan istihdam edildiği için bakım hizmetleri alanının nitel ve nicel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalınmıştır. Bunun yanı sıra, ağır özürsü bulunan ailelere bakım hizmetleri konusunda sunulan, rehabilitasyon ve danışmanlık hizmetlerini içeren eğitim ve bilinçlendirme hizmetleri de yetersizdir.

- **Bakım ve rehabilite edici destek teknolojilerinin yetersizliği**

Özürsü için destek teknolojileri; özürsü bireyin bağımsız olarak yaşamasına izin veren, işlerinin daha kolay, daha az enerji ve zaman harcanarak yapılmasını sağlayan teknolojilerdir. Bugün ülkemizde özürsü bireyler için teknoloji üretimi ve kullanımı istenilen düzeyde değildir. Bu nedenle, her özür grubuna ve yaşa göre kullanıcının yetenek ve kapasitesini en üst düzeye çıkaracak; güvenli, emniyetli, rahat ve etkin kullanılacak şekilde destek teknolojilerinin geliştirilmesi ve üretilmesi, bu alanda yurt dışında yaşanan gelişmelerin takip edilmesi ve ülkemiz şartlarına uyarlanarak yaygınlaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

2.3. Engelli Bakım Hizmetlerinin Dünyadaki Durumu

19. yüzyılda yaşanan endüstri devrimi ile birlikte ortaya çıkan sosyal sorunlar ve en temelde yoksulluk öncelikle geniş çaplı sanayi hamlesinin ilk ortaya çıktığı İngiltere ve Amerika'nın geleneksel toplumsal yapısında köklü değişikliklere neden olmuştur. Bu durum kentlerdeki yoksul, özürsü, hasta ve muhtaç bireylerin sayısının artmasına yol açmıştır.

Bu dönemde Amerika'ya İngiltere ve Avrupa'dan gelen göçmenlere, yoksul ve muhtaç bireylere yardımda bulunma görevi, yerel yönetimlerin bir sorumluluğu olarak düşünülmüştür. Ancak nüfusun hızla artması sonucu; yoksul, hasta ve özürsü bireylerin sayısı giderek çoğaldığından, yerel yönetimlerin toplum adına yaptığı temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik, bireysel düzeydeki barınak, para ve yiyecek yardımları zamanla yetersiz kalmaya başlamıştır.

19. yüzyılın ortalarında İngiltere ve ABD'de gönüllüler ve hayırseverlerin öncülüğünde savurganlığı önlemek amacı ile yardım dernekleri kurulmuştur. Yardıma muhtaç yoksul, hasta, özürsü ve yaşlı bireylere yönelik hizmetler büyük bir hızla yayılmıştır. Yapılan ev ziyaretleri yoluyla yardıma ve bakıma gereksinim duyan bireylerin sorunlarına çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Dost ziyaretçiler olarak adlandırılan gönüllüler tarafından muhtaç durumdaki bireylerin evlerine gidilerek sağlanan bu yardımlar, aynı zamanda evde bakım hizmetlerinin tarihsel gelişim sürecinin başlangıcı olarak da kabul edilmektedir.

İlk olarak 19. yüzyılda Amerika'da başlayan evde bakım hizmetleri giderek organize bir görünüm kazanmış ve 1908 yılında Ev Hizmetleri Organizasyonu kurulmuştur. Yine Amerika'da 1935'de devlet desteğiyle sağlık müdürlüklerinin evde bakım hizmetleri başlamış, 1960 yılında ise yaşlılar için devlet destekli ücretsiz evde bakım hizmetlerine geçilmiştir.

Amerikan Ulusal Evde Bakım Derneğinin 1994 yılı verilerine göre; Amerika'da yaşlılara evde bakım ve destek hizmetleri veren 15027 evde bakım kurumu bulunmaktadır.

Bugün Kanada, İngiltere, Almanya, Fransa, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, İspanya, Portekiz, Danimarka, İrlanda, İtalya, Yunanistan, Japonya, Endonezya, Tayvan ve Suudi Arabistan gibi birçok ülkede evde bakım hizmetleri yürütülmektedir.

Evde bakım hizmetleri Batı'da özellikle 1950'li yıllardan itibaren tercih edilmeye başlamış ve tüm dünyada yaygınlaşma eğilimi göstermiştir. Gerek demografik, gerek toplumsal gerekse ekonomik nedenler evde bakım hizmetlerini öncelikli hâle getirmiştir. Bilim ve teknolojiye meydana gelen gelişmeler evde bakım hizmetlerinin sunumunun kolaylaştırılmasına katkıda bulunmuştur.

Dünya ülkelerindeki uygulamalara bakıldığında bakıma muhtaç bireylerin ihtiyaçlarının geniş bir yelpazede ele alındığı görülmektedir. Bakıma muhtaçlık, derece ve ihtiyacına göre sosyal hak bağlamında bakım ve güvence hizmetlerinin türleri de değişmektedir.

➤ **Dünya ülkelerinde bu kapsamda sağlanan hizmetler**

• **Evde amatör bakım hizmetleri için bakım ödeneği**

Sosyal sigortalıların bakımları, aile fertleri, arkadaş veya tanırları tarafından yapıldığında bakım parası alma hakkına sahiptir. Örneğin, Almanya'da birinci bakım derecesinde olanlara aylık 205 Euro, ikinci kademede olanlara 410 Euro ve üçüncü kademede olanlara 665 Euro ödenmektedir.

• **Evde profesyonel bakım hizmetleri için bakım ödeneği**

Evde bakım hizmetleri, bakım merkezlerine bağlı veya bunlardan bağımsız olarak çalışan profesyonel bakıcı personel tarafından yapıldığında bakıma muhtaçlık derecelerine göre bakıcı personele devlet tarafından ücret ödenmektedir.

• **Bakım kursları**

Bakım sigortası, bakımı yapan aile üyeleri için bakım kalitesini artırmak amacıyla bakım kursları düzenlemektedir.

• **Bakım araç gereç yardımı**

Evde yapılan bakımı kolaylaştırdığı ve bakımı yapılan bireylerin durumunu iyileştirdiği takdirde bakım sigortası tarafından ücretsiz araç gereç yardımı yapılmaktadır.

- **Bakıcı aile fertlerine tatil hakkı ve bakım hizmetlerinin sağlanması**

Bakan kişinin hastalık veya tatil yapmak istemesi gibi sebeplerden dolayı bakım işini yapamadığı durumlarda yedek bir bakıcı personel temin edilmektedir. Almanya’da bakıcı personel için en fazla dört haftalık bir süre için yılda en fazla 1432 Euro’ya kadar ödeme yapılmaktadır.

- **Kısmi kurumsal bakım hizmetleri**

Evde bakım hizmeti yeterince verilemediği durumlarda günün belli bir bölümünde (gündüz veya gece) bakıma muhtaç kişilere bir bakım merkezinde bakım hizmeti verilir. Bakım sigortası, bakım merkezine kişilerin bakıma muhtaçlık derecelerine göre bakım destek ödeneği vermektedir.

- **Tam kurumsal bakım hizmetleri**

Alman bakım sigortası, bakım hizmetleri, tıbbi tedavi bakımı ve sosyal bakım için bakım merkezine derecelerine göre aylık olarak para ödemektedir.

- **Oturulan mekân ve yakın çevresini iyileştirici önlemler**

Evde bakım hizmetlerini fizikî yönden kaliteli hâle getirebilmek için Alman Bakım Sigortası, bir kereye mahsus olarak ek ödeme yapmaktadır. Bu ödeme bakıma muhtaç kişinin evinde yaşayabilmesi veya daha iyi bakılması için yapılmaktadır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlem basamaklarını tamamladığınızda engelli bakım hizmetlerini tam ve doğru olarak kavrayabileceksiniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Engelli bakım hizmetlerini sıralayınız.	➤ Engelli bakım hizmetlerini modülünüzden tekrar ediniz.
➤ Evde bakım hizmetlerini ayırt ediniz.	➤ Evde bakım hizmeti veren kuruluşları araştırıp verdikleri hizmetleri not ediniz.
➤ Kurum bakım hizmetlerini ayırt ediniz.	➤ Kurum bakım hizmetlerini yerinde gözlemleyiniz.
➤ Engelli bakım hizmetlerinin Türkiye'deki durumunu açıklayınız.	➤ Engelli bakım hizmetlerinin Türkiye'deki durumunu dünyadaki durumunu farklı kaynaklardan araştırınız.
➤ Engelli bakım hizmetlerinin dünyadaki durumu açıklayınız.	

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Özürlü bakım hizmetleri çoğunlukla özel merkezlerde verilir.
2. () Özürlü bireyin özürlülüğünü kabul etmediği durumlarda psikolojik desteğe ihtiyacı vardır.
3. () Özürlü bireyler özür türü ve derecesine göre günlük yaşamlarında çeşitli destek hizmetlerine ihtiyaç duymaktadır.
4. () Bakıma muhtaç bireylerin evde bakım hizmetlerinin yapılması Özürlüler Kanunu'nda belirtilmiştir.
5. () Evde bakım hizmetleri ile sadece hekim ve hemşireler ilgilenebilir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi bakım hizmetleri konusunda ülkemizdeki temel sorunlardandır?
A) Evde bakım hizmetlerinin yetersizliği
B) Kurumsal bakım hizmet sunumunun yetersizliği
C) Bakım hizmetleri konusundaki eğitim eksikliği
D) Bakım ve rehabilite edici destek teknolojilerinin yetersizliği
E) Hepsi
2. Aşağıda verilen cümledeki boşluğu doğru olarak tamamlayan seçenek hangisidir?
“İnsan için normal kabul edilen boyutlar içindeki bir aktivite veya beceriyi yapabilme yeteneğindeki bozukluk sonucu ortaya çıkan eksiklik veya kısıtlılığa denir”
A) Sakat
B) Özürlülük
C) Hastalık
D) Engel
E) Malul
3. Aşağıdakilerden hangisi evde bakım hizmetlerinin karşılanmasında görev almaz?
A) Hekim
B) Psikolog
C) Fizyoterapist
D) Laboratuvar teknisyeni
E) Ev ekonomisti

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

4. () Uzun süre hastanede yatan çocuklar için bazı hastaneler bünyesinde “hastane ilk ve ortaokulları” bulunmaktadır.
5. () Kişinin yaşamını sürdürebilmesi için iletişim becerilerinin kazandırılması önemlidir.
6. () Engelin sebebi ve düzeyi, kişilerin toplumsal yaşama dâhil edilmelerini etkilemez.
7. () Ülkemizdeki sosyal hizmetler sistemi özürünün bakım ve korunma ihtiyacını karşılayan ailesinin desteklenmesinde yeterlidir.
8. () Ülkemizde bakıma muhtaç bireylerin fiziksel, sosyal, kültürel özellikleri, alışkanlıkları, istek ve beklentileri doğrultusunda, çağdaş bakım modelleri uygulamaya aktarılamamıştır.

9. () Dünya ülkelerinde bakım hizmetleri kapsamında sağlanan hizmetler bakıma muhtaç bireylerin ihtiyaçlarına göre geliştirilmiştir.
10. () Kurum bakım hizmetleri evde bakım hizmetine ihtiyaç duymayan özürlü bireylere sağlanır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	E
2	A
3	B
4	D
5	E

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	Yanlış
2	Doğru
3	Doğru
4	Doğru
5	Yanlış

MODÜL DEĞERLENDİRME'NİN CEVAP ANAHTARI

1	A
2	B
3	D
4	Doğru
5	Doğru
6	Yanlış
7	Yanlış
8	Doğru
9	Doğru
10	Yanlış

KAYNAKÇA

- **Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik**, 2006, 26244.
- **Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkında Yönetmelik**, 2005, 25751.
- **Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik**, 2010, 2769.
- **Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun**, 2005, 25868.
- **Özürlülerin Devlet Memurluğuna Alınma Şartları İle Yapılacak Yarışma Sınavları Hakkında Yönetmelik**, 2004, 25585.
- SEYYAR, Ali, **Sosyal Siyaset Terimleri**, Beta Yayınları, İstanbul, 2002.
- SEYYAR, Ali, **Bakıma Muhtaçların Sosyal Güvenliği**, Sakarya Üniversitesi Basımevi, Adapazarı, 1999.
- **Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu**, 1983, 18059.
- **T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, I. Özürlüler Şurası, Çağdaş Toplum, Yaşam ve Özürlüler**, Takav Matbaacılık, Ankara, 1999.
- **T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, II. Özürlüler Şurası, Komisyon Raporları ve Genel Kurul Görüşmeleri**, Nurol Matbaacılık, Ankara, 2005.